

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Ластовенко М. Г. (*Одеський державний економічний університет, м. Одеса, Україна*)

В умовах світової кризи питання предмету економічної теорії постало ще з більшою гостротою та актуальністю. Перед спеціальними дисциплінами постала проблема з'ясування причин появи кризи в конкретних галузях економіки, обґрунтування ефективних напрямків виходу з кризи. Науково-методологічну та науково-теоретичну основу може запропонувати економічна теорія, оскільки вона і займається цими питаннями, це є її безпосереднім завданням. Чи існує сьогодні така чітка, науково-обґрунтована теоретична концепція, яка б дозволила конкретним економічним дисциплінам з успіхом застосовувати її при науковому аналізі конкретно-історичних соціально-економічних явищ та процесів? Сьогодні ми можемо впевнено констатувати той факт, що серед українських та іноземних провідних вчених-економістів єдиного погляду з цього вкрай важливого питання немає. Проте, ми не повинні обходити результати розвитку наукової економічної думки, що нам дісталися у спадщину.

Для вирішення цієї проблеми необхідно уточнити сам предмет економічної теорії. Економічна теорія є відображенням економічних відносин у суспільному усвідомленні через поняття, терміни, категорії, економічні закони тощо. Економічні відносини, з одного боку, являють собою суму виробничих відносин, а з іншого боку — той спосіб виробництва, який людство застосовує при виробництві та обміну матеріальних благ та послуг. Економічні відносини охоплюють як виробничі відносини і продуктивні сили різних економічних епох, так і географічну основу і екологію навколишнього середовища.

Історично відбулося так, що сьогодні достатньо чітко визначилися дві теоретичні науки, які займаються дослідженням економічних відносин: політична економія (генетична економічна теорія) і економікс (мікроекономіка та макроекономіка, мікроекономічний та макроекономічний аналіз, функціональна економічна теорія).

Як загальновідомо, предметом економічної економії є виробничі відносини, а метою — обґрунтування економічних законів, які є підґрунтям відновлення та розвитку економічного життя суспільства. У міру розвитку виробничих відносин змінюється та розвивається сам предмет політичної економії, тому її розглядають як у вузькому, так і в широкому значенні. Також економісти вказують на те, що сьогодні предмет політичної економії настільки «розмивається», що вже не

варто говорити тільки про виробничі відносини, але необхідно аналізувати організаційні, політичні, юридичні та інші форми суспільної свідомості. В цьому є певний сенс, але водночас допускається суттєва помилка. Усе ж таки предметом політичної економії у вузькому значенні залишаються виробничі відносини, а в широкому значенні — економічні відносини, тоді як інші суспільні відносини мають виступати при аналізі виробничих відносин як їм підпорядковані. Проте, у кожній конкретній історичній ситуації державна влада може виступати як економічна сила.

Щодо предмету функціональної економічної теорії (економікс, мікро та макроекономіка), то тут також немає єдиного погляду серед провідних економістів. Якщо ми звернемося до сучасних напрямків розуміння предмета функціональної економічної теорії, то в найбільш узагальненому вигляді вони представляються у такий спосіб. Пол А., Самуельсон і Вільям Д., Нордхаус розглядають економікс як науку про діяльність стосовно виробництва й обміну між людьми. Інші економісти вказують, що економікс вивчає плин економічного життя. У міру вивчення цих явищ економікс допомагає здійснювати політику, за допомогою якої уряд може впливати на економічне життя. Третя група економістів розглядає економікс як науку вибору, що вивчає, як люди вибирають спосіб використання обмежених продуктивних ресурсів для виробництва товарів і розподіл їх між членами суспільства. Четверта група відмічає, що економікс вивчає, яким способом людина вирішує проблеми організації споживання і виробництва. П'ята — підкреслює, що економікс вивчає гроші, норму відсотка, капітал і багатство. Шоста — відзначає, що економікс є наукою про те, як люди і суспільство вибирають спосіб використання дефіцитних ресурсів.

На наш погляд предметом функціональної економічної теорії є виробничі відносини, які функціонують в умовах обмежених економічних ресурсів та необмежених потреб. При цьому мікроекономіка вивчає виробничі відносини через призму економічної клітинки, тоді як макроекономіка досліджує виробничі відносини через призму їх суспільного відновлення, через призму цілого. Політична економія і функціональна економічна теорія акцентують увагу на різних рівнях виробничих відносин. Якщо політична економія акцентує увагу на обґрунтуванні економічних законів, функціональна економічна теорія основною метою свого дослідження вважає обґрунтування методів ефективного використання обмежених економічних ресурсів для оптимального забезпечення зростаючих потреб.